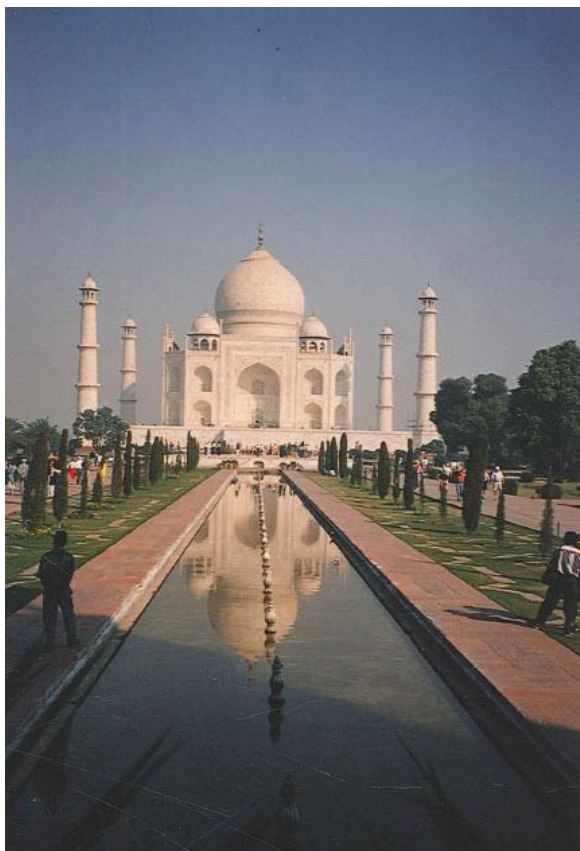

回
向

Ekō

België - Belgique
P.B.
2600 - Berchem
Uitbreidingsstraat
BC 4909

Taj Mahal
In de voetsporen
van de Boeddha –
eigen-zinnig
reisverslag uit 1995
van Alena Wenes.

jaargang 38 nr 4
herfst 2015
(of Ekō nr 147)

driemaandelijks tijdschrift
afgiftekantoor 2600 Berchem Uitbreidingsstraat
erkenningsnummer P303143

Inhoud

Een woord vooraf...	1
Een bittere pil (deel 1)	2
In de voetsporen van de Boeddha – eigen-zinnig reisverslag (deel 3)	7
Jōdo-Shinshū na Shinran (deel 2)	18
Fotografen	30
Gelukkig zijn ... Middel? Doel? Of nog iets anders?	31
Boekbespreking: <i>Iedereen weet</i> - Edel Maex	34
Ik geloof anders, mag het even?	38
Nieuws uit de sangha	39
Rooster der bijeenkomsten – herfst 2015	39

Dit is een uitgave van het Centrum voor Shin-Boeddhisme. De redactie noch het Centrum voor Shin-Boeddhisme zijn gebonden door de bijdragen van derden, die overigens niet noodzakelijk de zienswijze van de redactie weergeven. Iedere auteur is verantwoordelijk voor zijn of haar bijdrage.

Wens je op de hoogte te blijven via onze maandelijkse nieuwsbrief en/of het elektronische Ekō magazine?
Schrijf je in via: <http://eepurl.com/bbbkGr>

Het Centrum voor Shin-Boeddhisme vzw en de Shin-tempel Jikōji erkennen de spirituele en morele autoriteit van de Jōdo-Shinshū Hongwanji-ha (in Kyōto, Japan) in de persoon van de 25ste Hoofdabt Go-Monshu Kōjun Ōtani, maar zijn voorts organisatorisch en financieel autonoom. Hun werking is afhankelijk van uw medewerking, uw waardering en uw steun.

Onze bankrekening is: IBAN nummer BE53 5230 8022 6553 en BIC-code TRIOEBBB bij Triodos Bank nv, Hoogstraat 139/3, B-1000 Brussel, op naam van het Centrum voor Shin-Boeddhisme vzw, Pretoriastraat 68, B-2600 Berchem-Antwerpen (België)

Een woord vooraf...

Voor het eerst in de achttien jaren dat ik bij jikōji ben betrokken, heb ik een heuse zomervakantie kunnen inlassen... Tijdens de maand augustus is er - behalve O-Bon op zondag 16/08/2015 - geen enkele activiteit in onze tempel doorgegaan. Die periode heeft me alvast deugd gedaan. Bedankt, beste sanghaleden, voor de welkome suggestie!

Het is immers heel waardevol geregeld Boeddha's raadgeving "loslaten" in de praktijk te kunnen brengen, je verleden vanop een afstand te bekijken, en je toekomstplannen concreter vorm te geven. Immers, voor de nabije toekomst staan er voor onze sangha een aantal belangrijke activiteiten gepland (denken we maar aan ESC18, de 18de European Shin Buddhist Conference die we eind augustus 2016 organiseren) en komen er wellicht een paar grote wijzigingen in de manier waarop onze sangha verder evolueert op haar pad... Ook jouw suggesties nemen we graag ter harte: laat maar komen!

In dit nummer vervolgen we Alena's reis naar de belangrijkste plaatsen uit Shakyamuni's leven via het laatste deeltje *In de voetsporen van de Boeddha – eigen-zinnig reisverslag*: een extraatje voor de cursus *Introductie Boeddhisme*. In een tweede deel van *Jōdo-Shinshū na Shinran* bespreken we hoe onze school stilaan concreet vorm krijgt vlak na het overlijden van onze stichter Shinran Shōnin.

Wat kan karma en wedergeboorte betekenen voor westerse boeddhisten? Sven bespreekt in *Een bittere pil* op een kritische manier hoe Stephen Batchelor beide concepten wil boetseren tot hanteerbare begrippen die we in ons dagelijks leven kunnen herkennen... Of toch niet?

Deze Ekō bevat - eindelijk nog eens! - een heuse boekbespreking, met name *Iedereen weet* van Edel Maex. Misschien wordt dit wel een geregelde rubriek. Vandaar de oproep: stuur ons een boekbespreking om op te nemen in een volgende Ekō... Bedankt alvast, Sven, voor het afbijten van de spits!

Wordt dit de laatste *kleine* Ekō? *Come and see next time...*

Fons Martens

Een bittere pil (deel 1)

Het probleem met Stephen Batchelor en het nieuw boeddhistisch rationalisme. Een vrije vertaling van een artikel van Dennis Hunter op de website Buddhist Geeks.

Onder meer over de rol in het westers boeddhisme van schrijver en boeddhist Stephen Batchelor. En over de zware dobber die karma en wedergeboorte toch kunnen betekenen voor westerse boeddhisten. In een recent verleden (11/05/2012) was Stephen Batchelor nog te gast in boeddhistisch centrum Ehipassiko.

Karma is een moeilijk te slikken pil voor westerlingen geïnteresseerd in het boeddhisme. Zo ook de pil van wedergeboorte. Daarbovenop zijn beide concepten dan nog eens onafscheidbaar. En dermate moeilijk te verzoenen met onze moderne, materialistische en wetenschappelijke manier van denken, dat een groeiend aantal Europese en Amerikaanse boeddhisten ze dan maar geheel terzijde willen schuiven.

Om te beginnen Stephen Batchelor. Voormalig monnik in de Tibetaanse en Zen tradities en vertaler van boeddhistische geschriften en schrijver. Hij is zowat de aanvoerder van een wetenschappelijk gerichte sceptische beweging contra boeddhistische bijgelovigheid en heilige huisjes. En voorman van die boeddhisten die zichzelf zien als nieuwe rationalisten, zoals bijvoorbeeld Christopher Hitchens en Richard Dawkins dat zijn voor de nieuwe atheïsten die intellectueel ten strijde trekken tegen het kwaadaardige en bijgelovige in religie in het algemeen.

Stephen Batchelor ziet een kritiekloze aanname door heel wat boeddhisten van de leer van wedergeboorte als vijand nummer een. Tussen de publicatie van zijn bekende werk uit 1997 *Boeddhisme zonder Geloof en Bekentenissen van een boeddhistisch atheïst* van 2010, evolueerde hij van een sceptische agnost tot uitgesproken ontkenner van de leer van wedergeboorte.

Vince Horn interviewde voor de website "[Buddhist Geeks](#)" eerder zowel Batchelor als dokter Charles Tart. Met betrekking tot wedergeboorte en andere metafysische vragen staan beide interviews helemaal tegenover elkaar. Tart is een wetenschapper die 50 jaar van zijn carrière besteedde aan onderzoek naar een verscheidenheid van

paranormale fenomenen, door de mainstream wetenschappelijke wereld doorgaans afgedaan voor bijgeloof. In een [interview](#) pleitte hij voor een gebalanceerde en een objectief wetenschappelijke verkenning van “marge”-onderwerpen als wedergeboorte. Tart nodigt uit tot een oprechte wetenschappelijke houding ten overstaan van dergelijke verschijnselen, in plaats van een doctrinaire, “wetenschaps-achtige” houding waarbij ideeën die niet op comfortabele wijze voldoen aan het huidige denkkader, dan maar nerveus van tafel geveegd worden.

Deze stelling van Charles Tart is een weerklank van zijn boek “*Het einde van het materialisme*” uit 2009, een pleidooi voor wetenschappelijke aandacht voor die fenomenen waarvoor een zuiver materiële verklaring niet voldoet, met name “paranormale” fenomenen. Tart argumenteert dat de huidige wetenschap dermate bevuild geraakt is door een overwegend materialistische ideologie, dat elk bewijs in de richting van een spirituele, niet-materiële dimensie van het leven, zomaar verworpen wordt zonder verder onderzoek. Essentiële wetenschap is afgeleden naar “wetenschap-achtig”, een materialistische en arrogante levensfilosofie met de pretentie essentiële wetenschap te zijn, maar dat niet is. “In dit klimaat van dogmatisch ‘wetenschap-isme’”, aldus Tart, “wordt een oprecht scepticisme, waarbij men waarachtig op zoek gaat naar een beter begrip van de werkelijkheid, gemakkelijk tot pseudo-scepticisme, of gewoon: het onderuit halen”. En het is niet moeilijk te zien hoe die laatste ingesteldheid veelal de houding van de nieuwe rationalisten typeert.

Het ‘wetenschap-isme’ en de materialistische verwerping van de spirituele dimensie van het leven heeft de huidige maatschappij zo beschadigd, aldus Tart, dat veel gewone mensen reageerden op haar arrogantie door een anti-wetenschappelijke en anti-intellectuele houding aan te nemen. Dit verklaart waarom creationisten vasthouden aan het absurde geloof dat de aarde minder dan 7 000 jaar oud is en dat een creationistisch museum in Arkasas zelfs vasthoudt aan de fictie dat mensen vroeger dino’s bereden als paarden.

De nieuwe rationalisten van het boeddhisme argumenteren dat oude opvattingen als karma en wedergeboorte creationistische mythen zijn,

en de tijd aangebroken is voor een meer wetenschappelijke en seculiere benadering van de boeddhistische praktijk. In zijn *Bekentenissen* gaat Batchelor zo ver dat hij twijfelt of de historische Boeddha werkelijk wedergeboorte onderwees. Om dit aan te tonen hanteert hij een soort van hermeunetische gymnastiek en hanteert een selectief gebruik van literaire bronnen. Maar of hij zijn bewering hard kan maken in het licht van de talrijke andere bronnen die hij daarvoor moet liggen laten...

Batchelor reageerde aldus op Tarts [positie](#):

“Ik ben niet geïnteresseerd of iemand herboren werd of niet. Het hele onderwerp vind ik irrelevant, een nutteloze afleiding van de centrale gedachte van de dharma: hoe hier en nu een goed leven leiden. Dit zou zeker de beste manier zijn om zich voor te bereiden op een volgend leven indien er wedergeboorte en een wet van karma bestond. Bestaat dit echter niet, dan heeft men hier en nu toch optimaal geleefd. Daarnaast heeft de Boeddha dit punt zelf expliciet gesteld in het Kalama Sutra.”

Batchelor heeft hier een punt. Voor iemand die zelf niet geïnteresseerd is in wedergeboorte, spendeert hij, vreemd genoeg, veel tijd aan het ondermijnen van de idee en aan anderen te overtuigen van er niet in te geloven. Maar zijn hoofdargument is gezond en belangrijk: teveel metafysische speculatie kan onze aandacht afleiden van wat echt belangrijk is op het pad naar het ontwaken. Mogelijk verdwalen we in mystieke en filosofische onderaardse gangen, waarbij de hele bedoeling van het spirituele pad uit het gezichtsveld kan geraken. Daarbovenop kunnen we gemakkelijk vervallen in blinde aannames, wat maar al te snel gebeurt in religies, boeddhisme inclusief. Wellicht daarom weigerde de Boeddha in sommige gevallen te antwoorden op bepaalde stekelige existentiële en metafysische vragen. De drang in ons om ons bezig te houden met zulke vragen zag hij als een verspilling van tijd.

Dat de Boeddha uitvoerig sprak over wedergeboorte en de relatie met karma is een ongemakkelijke waarheid die nieuwe rationalisten trachten weg te verklaren met een vleugje cultuurrelativisme: de Boeddha sprak enkel over wedergeboorte omdat het toen algemeen aanvaard werd in India, zo zeggen ze. En daaruit volgt natuurlijk dat

gezien we tegenwoordig in het westen beschikken over een meer geëvolueerd wetenschappelijk wereldbeeld - een beeld waarvan de materialistische aannames haaks staan op bijgelovige ideeën als wedergeboorte - de tijd daar is om komaf te maken met “onnodige afleidingen” van Boeddha’s ware bedoelingen.

In een beoordeling van Stephen Batchelors *Bekentenissen* [schreef](#) David Loy daarop:

“Nagenoeg elke religieuze hervormer onderneemt een terugkeer naar het oorspronkelijke onderricht van de stichter, om te eindigen met een projectie van zijn of haar interpretatie op het oorspronkelijke. Zo ook lijkt de Boeddha van Batchelor te modern: humanistisch, agnostisch, sceptisch en empirisch, niet toevallig een superieure versie van ons, niet in het minst van Stephen Batchelor.”

Toegegeven, wat Batchelor doet, heeft iets bewonderenswaardigs en nobels. Hij bewijst de boeddhistische gemeenschap een waardevolle dienst met zijn vraag eeuwenoude, ingekapselde orhodoxe ideeën en culturele vooroordelen samen met de eigen onkritische aannames, opvattingen en wensen opzij te zetten, om met vernieuwde en praktische blik te kijken naar wat we eigenlijk doen op het boeddhistische pad. In die optiek weerspiegelt zijn standpunt ook Boeddha’s instructies in het Kalama Sutra: aanvaard geen idee of geloof simpelweg omdat het algemeen aanvaard of traditioneel overgeleverd wordt, of omdat het geschreven staat in heilige teksten, of omdat iemand die je als leraar eert zei dat het zo is. Daartegenover raadde Boeddha volgelingen aan onderscheidende wijsheid (*prajna*) aan te wenden om voor zichzelf uit te maken wat echt zinvol is, wat overeenkomt met wat redelijk is en wat leidt naar een heilzame situatie, en het enkel dan te aanvaarden.

Vanuit een bepaald standpunt zijn Batchelors opvattingen een handig middel om een segment van boeddhistische beoefenaars te benaderen: zij die geworteld zijn in de westerse rationalistische filosofie en empirische wetenschap en die eerder geneigd zijn naar een materialistische verklaring van fenomenen. Diegene die tegenwoordig grote sier maken in en meegevoerd worden door vorderingen in de neurowetenschappen, waarin de fysische omgeving

voorzien wordt om het effect van meditatie en andere “spirituele” praktijken in een laboratorium te onderzoeken. Voor hun oren moet Batchelors begeesterende oorlogskreet tegen het valse en gepasseerde bijgeloof van wedergeboorte klinken als een klaroenstoot.

En toch...

Al die inspanningen van Batchelor reveleren ook een schijnbare vastberadenheid die zijn argumentatie verzwakt. Vreemd genoeg is hij ervan overtuigd dat ervaren boeddhistische beoefenaars zichzelf tweeduizend vijfhonderd jaar lang voor de gek hielden, elkaar op het verkeerde been zetten en waren afgeleid door de idee van wedergeboorte. En dat zij die hun toevlucht nemen tot de ratio en logisch denken tot dezelfde, sceptische conclusies zullen komen als hijzelf. In een [striemende recensie](#) van Batchelors werk schrijft Alan Wallace: “Alhoewel Batchelor zichzelf als agnost ziet, veronderstellen zijn uitspraken over het ware onderricht van de Boeddha, over de natuur van de menselijke geest, het universum en de ultieme realiteit allemaal dat hij voor zichzelf de rol heeft aangemeten als gnosticus van de hoogste rang. Eerder dan een boeddhisme voor te stellen, ontdaan van geloof, is zijn eigen versie doordrongen van zijn eigen geloofsstellingen, waaronder vele gefundeerd zijn op niets minder dan de eigen verbeeldingskracht.”

Batchelors vroegere agnostische “opinie” was tot op zekere hoogte een echo van het klassieke antwoord van zen op de grote vragen: echt beantwoorden kunnen we ze niet, erover praten is dus tijdverspilling. Geen ontkenning, maar ook geen bevestiging. Maar Batchelors wending van meer recentere jaren van zelfverklaard “agnost” tot zelfverklaard “atheïst” op vlak van boeddhistische metafysische vragen vermoedt de evolutie van een skepticus met open geest naar een professioneel twijfelende Thomas, of om de taal van Charles Tart te gebruiken: van skeptisch naar pseudo-skeptisch.

*Vertaald uit www.buddhistgeeks.com.
Wordt vervolgd - Sven Vanderbiest - 24/08/2015*

In de voetsporen van de Boeddha – eigen-zinnig reisverslag (deel 3)

Dit is het laatste deel van Alena's reisverslag. Als geheugensteuntje eerst een kaartje met de vier belangrijkste plaatsen uit Shakyamuni Boeddha's leven: geboorte (Lumbini), verlichting (Buddh Gaya), eerste prediking (Varanasi) en overlijden (Kusinagara).

Savatthi (= Sravasti)

Bankier Sudatta Anathapindiki schonk aan Boeddha een groot stuk land opdat hij er zijn eerste klooster zou stichten. Deze plaats is zijn lievelingsoord geworden. Boeddha verbleef er 24 moessontijden in het Jetavana complex.

Vesali (= Vaisali)

Boeddha ontmoette er zijn pleegmoeder Mahapajapati Gautama, weduwe van wijlen Raja Suddhodana, zijn vader. Zij vroeg Boeddha een klooster te stichten voor vrouwen. De tegenstribbelende Boeddha werd door Ananda, zijn lievelingsmonnik, erop gewezen dat hij, Boeddha, de Verlichting óók voor vrouwen bevestigde. De pleegmoeder van Boeddha werd dan als eerste non gewijd.

Aan de Karauna vijver staan de twee stupa's, gebouwd voor het Tweede Concilie van de boeddhisten. Heeft Asoka de Leeuwenzuil opgericht ter herinnering van de laatste toespraak te Vesali door Boeddha? Vesali is ook de geboorteplaats van Mahavira, de stichter van het Jāinisme.

Rajagaha (= Rajgir)

In 528 v.Chr. wandelde Boeddha naar de Maharaja Bimbisara en het reusachtige fort-stad Ajatsatru. De fort-stad lag in een diep bergdal en werd beschermd door een cyclopische muur van 50 km omtrek die, op de kammen gebouwd, het hele dal veilig omsloot. Bimbisara schonk aan Boeddha het buiten het dal gelegen Veluvana (= bamboewoud) als belangrijke kloostergrond. Ter plekke werden 3 moordaanslagen op Boeddha beraamd, uitgevoerd en mislukt. De aanstichter, Devadatta, neef van Boeddha, wraakte zijn vergeefse eis om het leiderschap van de jonge monnikenorde. Na de dood van Boeddha had in Rajagaha het Eerste Concilie plaats waaraan 500 monniken deelnamen. Met het concilie kwam de aanzet en de bouw van de Universiteit van Nalanda.

Heden ten dage is het oord eenzaam en onbewoond. Van de kloostergebouwen blijven nog wat stenen fundamenteën over. Ook de fort-stad is een ruïne maar ... de muur staat er nog. De belangrijkste plaats van Rajagaha is de Gijjhakuta, de Gierenspits van de Chatthaberg. Daar, op een natuurlijk rotsplatform, was de meditatieplaats van Boeddha en onderwees hij zijn volgelingen. Onder de Gierenspits is een grot waarin het eerste concilie van de boeddhisten werd gehouden.

De vrijheid van de storm
en de gebondenheid van de stam
reiken elkaar de hand
in de dans der zwiepende takken.

Logeren bij boeddhistische monniken is op de primitieve toer gaan. Zeker bij de Birmanen. In het Birmees klooster van Rajgir was het naar toeristennormen zus-en-zo, maar voor mij best zo. Slapen op planken met daarop een dun katoenen matrasje, slecht sluitende ramen, zinken lavabootje met koudwaterkraantje, per verdiep, sanitair naar 's lands normen is een rond gat, gammele stoelen, zwak licht dat uitgaat om 21:30 en niet uit besparing maar wegens verzuimen van de toelevering. Vele beestjes klein en kleinst scharrelen rond. Een waar festijn van Westers goed doorvoed bloed. Bed en maaltijden zijn gratis. Wij, toeristen, betalen naar vroomheid en draagkracht de fantastische som van Rs 100, de man, de vrouw. De nacht dat we in het Birmees klooster overnachtten is de cycloon (P3) uit de Filippijnen komen aanrazen via de Golf van Bengalen, stormde over Noord-India en schoot binnen in Nepal. (9 november)

De orkaan zoekt de kortste weg langs waar geen weg is,
en eindigt zijn onderzoekingstocht plotseling in het Nergens.

De stromende regen beukt met ratelend geweld tegen de ramen. De cycloon rukt en sleurt aan het gebouw en zwiept de bomen vervaarlijk heen en weer. Bij al het natuurgeweld slaap ik de nacht door. Wel heb ik Paulette, kamergenote, weten opstaan en gaan ... en slaap al voorbij het tempeest van regen en wind. 's Anderendaags zie we de cyclonische schade in het dorp, op de wegen, ondergelopen akkers, weggespoelde dijken, overstroomde rivieren, geknakte bomen, ingezakte hutten, en rijden we in watervalregens in dichte mist die langzaam en zeker door een wind met mesjes wordt uitgerafeld, in de late namiddagzon opgelost. De temperatuur is voor ons prima, voor de Indiërs koud. Zij lopen er ingeduffeld bij met hoofddeksels tot over de oren. Er lopen rillingen over hun lichamen bij het zien van onze blote armen en benen en ook nog blootshoofds.

In de voetsporen van Boeddha houden pelgrims tochten voor de vrede in de wereld. De Japanners bouwden hier de World Peace Stupa met zijn vergulde beelden. Deze op kilometers afstand zichtbare stupa staat aan de heuvel waar Boeddha zijn toespraken hield. Het verband tussen boeddhisme en vrede werd gelegd 250 v.Chr. door vorst Asoka toen hij zich bekeerde tot het boeddhisme uit afkeer over het bloedbad aangericht bij zijn verovering van Kalinga.

Nalanda (= Bargaon)

Nalanda: verblijf voor 15 à 20 monniken. Fraaie zuilen. De bouwstructuur van een muur. Aanpassen aan de horizontale laag om een rechte en waterpas-muur te krijgen. Merken op de halve zuilen

De klooster-universiteit werd gesticht door de vorst Kumar van de Guptadynastie, 320-510 n.Chr. Deze universiteit was de grootste in het toenmalige Azië. De Universiteit was tot in de twaalfde eeuw een bloeiend centrum van wetenschap: Logica, Metafysica, Exegese, Filosofie, Sanskriet en Pali, Grammatica en Retorica, Literatuur, Geneeskunde, Hinayana (Theravada), Mahayana en Tantrisch boeddhisme werden er onderwezen. Over de bibliotheek, Ratna Sagar, werd verteld dat er zich negen miljoen manuscripten in bevonden. Geen klein beetje.

Wat zeggen de Chinese kronieken? Er stonden 10 kloosters van 60 m x 80 m en 70 m hoog, ieder met 25-30 cellen voor 10-15 monniken, per cel! Chinese pelgrims en studenten spraken van 10 000 studenten aan de universiteit; van Boeddhabeelden in koper van 25 m hoog, ondergebracht in gebouwen van 6 verdiepingen. Massaliteit is van alle tijden. De Chinese monnik Yijing (zevende eeuw) zegt dat de dagindeling door een waterklok werd geregeld.

Vanuit Nalanda trokken honderden monniken naar Nepal, Tibet, Zuidoost en Oost-Azië, Sri Lanka om de Leer van Boeddhya te verkondigen en te verbreiden. Voor de Chinese student Hsuan tsang, die in de zevende eeuw aan de universiteit studeerde, werd een monument opgericht.

Nalanda was de geboorteplaats van Sariputta, een discipel van Boeddhya. De Chinese pelgrim Faxian (vijfde eeuw) schrijft over de Herinnerings Stupa van Sariputta. Einde twaalfde eeuw kwam, zag en

plunderde verwoestend Bakhtiar en zijn Islamitische troepen Nalanda. In 1235 een herhalingsoefening van plunderende verwoestende Islamitische troepen. Deze verwoesting was de té zware verminking voor het boeddhistisch onderwijs in India. Daarmee verdween de laatste boeddhistische vestiging uit Indië naar en voor Zuid-Oost en Oost-Azië, Tibet en Sri Lanka.

Bij opgravingen zijn er negen strata van bewoning aan het licht gekomen. Verspreid over 15 ha liggen de ruïnes van de toenmalige hoofdtempel op zijn 31 meter hoge tegelplatform, vijf tempels, elf kloosters, de Sariputta Stupa, verspreide Chaitya (= gebedshallen). In de ruïnes staan beeldhouwwerken, zijn er bas-reliëfs en muurschilderingen te zien. In 1951 werd in Nalanda het International Centrum voor Boeddhistische Studies opgericht en het Nava Nalanda Mahavira Research Centra waarin zeldzame manuscripten worden bewaard. Mahavira is de stichter van het Jainisme, onderwees in de Nalanda Universiteit.

De Boom draagt zijn duizend jaar
als één groot majestueus ogenblik

Bodh Gaya - Verlichting

Hier, in de schaduw van een pipalboom, zat Gautama, verzonken in meditatie, om tot inzicht te komen. In de nacht van de volle maan in de maand Vesakha (april-mei) kwam de 33-jarige Gautama tot inzicht in drie dingen:

- *hij begreep* - dat alle wezens onderworpen zijn aan het doormaken van talloze geboorten als plant, dier en mens;
- *hij doorgrondde* - dat de aard van de wedergeboorte wordt beslist naar de kwaliteit van de gestelde daden ten goede of ten kwade;
- *hij onderscheidde* - de kringloop der wedergeboorte als lijden veroorzaakt door begeerte, haat, en waan.

Op het ogenblik van Inzicht in deze wereldwet werd Gautama de 'Verlichte', 'Ontwaakte', **BOEDDHA**.

Zeker ben ik van mijn Verlossing
Dit is mijn laatste Geboorte
Her-leven is nimmermeer.

Voor de boeddhisten is Bodh Gaya een zeer belangrijke stad, omdat Boeddha er tot Verlichting kwam.

Onder de boom van de Verlichting staat de Vajrasana, een stenen plaat, die de meditatieplaats aanduidt. Deze plaats, een stil hoekje aan de Mahabodhi Tempel, is een plaats van verering. We gaan een paar keer rond de Mahabodhi Tempel, zoals alle vrome boeddhisten, bezoeken het tempeltje met schrijn en het vergulde Boeddhabeeld, wandelen in het park met de votief stupa's, zitten neer aan de Mucalinda vijver met rode lotussen en Boeddhabeeld met Naja.

De vijver zendt zijn gedichten
uit zijn donkere grond omhoog als lelies
en de zon zegt, dat ze goed zijn

Boeddha en de Naja

Op zekere dag mediteert Boeddha aan de oever van de Lotus vijver. Een reuze Naja op zoek naar een maaltijd, ziet Boeddha en glijdt stil op de gestalte af. Met zijn derde oog onderkent Boeddha het gevaar. Hij draait zich om, kijkt de Naja aan, en de kracht van Mededogen omvat het dier. De Naja onderwerpt zich aan Boeddha. Onderwijl steekt een helse storm op. Om Boeddha te beschermen tegen bliksems en regen, rijst de Naja op en met de nekstreek breeduit, buigt hij zich over Boeddha.

De Mahabodhi Tempel werd gebouwd in de eerste eeuw van onze tijdrekening. In de vierde eeuw van onze tijdrekening werd de toren opgericht en in de achtste vergroot. In de dertiende eeuw verwoest door de Islamitische troepen en dan gedeeltelijk hersteld door Birmese monniken. Vergeten en ingestort bij het verdwijnen van het boeddhisme uit Indië. Einde negentiende eeuw beginnen Sri Lankese monniken aan de restauratie, en half twintigste eeuw terug in gebruik voor de boeddhisten. Verder zijn er de imposante Dharma-Chakra, de Animalesh Lochen, Chaitya. In dit vreedzame stilte-oord, aan de oevers van de Niranjana, staan kloosters en gastenhuizen uit China,

Japan, Birma, Tibet, Thailand, Sri Lanka, Nepal en er is nog géén bouwstop. Boeddhisten van heel de aarde verenigt u!

Francis moet betalen om Gaya, Bodh Gaya binnen te rijden: Rs 200 per persoon en om er te verblijven Rs 200 per persoon per dag. We komen laat en in de donkerte aan te Bodh Gaya. Een boeddhistisch klooster zoeken met plaats voor 17 mensen wordt voor Francis een moeilijke zaak. De primitieve ervaring van Rajgir wensen de meesten geen tweede maal over te doen. We vinden logies voor 2 dagen 1/2 pension aan Rs 1 600 in het Sujata Guest House. Door Japanners gebouwd, onder controle van Japanners maar gerund door Indiërs. Het Guest house is net 6 weken open. Het is het beste hotel van heel de reis met alles erop en eraan en lekker verzorgde maaltijden.

Met Paulette, Monique, Lut en Marie-Louise gaan we rondkijken in een achterstraatje, gelijklopend aan de brede pelgrims- en toeristenavenue. Hier geen bedelaars en opdringende kinderen. Integendeel, men bekijkt ons en doet verder aan zijn bezigheid. Wat leeft in dat straatje? Schrijvers met schrijfmachine, kleermakers, textielververs, schoenmakers, borduurders, stoffenverkopers, fietsenherstellers, houtbewerkers, vlechters met stro en bamboe, kleermakers met trapnaaimachine, verkopers van fruit en van groenten, thee- en eetstalletjes, toeristische prullaria en curiosa, kruidenverkopers en noten allerlei, graanhandelaars.

Aan de rivier staat een groots vierkant gebouw met een ruime binnenplaats en rondom een gaanderij met Dorische zuilen en rondbogen. De binnengevels met uitgekapte verfraaiingen in geometrische patronen. Wat we kunnen zien van het interieur zijn bewerkte stenen en fraaie hoofdbalusters van trappen die naar de verdieping leiden; houten plafonds en in de stenen muren gekapte kleine structuren. Aan de kant van de rivier Uruvela is de buitengevel eveneens verfraaid en zijn in een dubbele rij mooie rondbogen nissen uitgekapt. Een brede trap daalt af naar de rivier en aanlegkaaien. Opdrachtgever, eigenaar, bewoner, wie was ooit wie?

De uiterst zware moessonregens heeft van de jarenlange droge bedding van de Uruvela een natte rivier gemaakt. Mensen steken de rivier over traag en voorzichtig. Sommige plaatsen zijn diep, elders is het maar kniehoog. Een brug? In de wijde omtrek geen brug te

bekennen. Waartoe ook? De rivier is zelden nat. Wie droog wil oversteken gaat naar Gaya.

Een koe komt traag
eraan
kop in rijstzak
grote hap
met schelden en tieren
stokslagen vuiststoten
verjaagd.

De koe gaat vandaan
traag
zwiept als dank
staart
mest laat ze na
begeerde brandstof
koek.

Sarnath

Verkondiging van de Leer en eerste Toespraak. In het Hertepark Isipatana verklaarde Boeddha tot vijf monniken, Kondanna, Vappa, Bhaddiya, Mahanama en Assaji deze leerrede:

- waarheid van het lijden;
- waarheid van het ontstaan van het lijden;
- waarheid van het opheffen van het lijden;
- waarheid die voert naar het opheffen van het lijden (het Achtvoudige Pad).

Hier werd de Drie-eenheid van het boeddhisme opgebouwd: Boeddha, Dharma (= de Leer), Sangha (= Broederschap) voor de monniken en voor de leken (zij die de draagkracht zullen worden voor de monniken).

Tijdens de Asadh (volle maan juli - augustus) wordt de eerste Toespraak van Boeddha herdacht. In de derde eeuw vóór onze

tijdrekening tot de elfde eeuw van onze tijdrekening werden vele boeddhistische tempels en vihara's gebouwd. Indrukwekkend zijn de bouwwerken die aan de volledige verwoesting zijn ontkomen.

Dharmarajika 'Rad van de Leer' Stupa

Deze stupa werd opgericht ten tijde van Vorst Asoka, derde eeuw vóór onze tijdrekening. Hij kreeg zijn huidige vorm in de tijd van onze vijfde eeuw. De ronde basis van de toren is met decoratieve tegels bekleed. De huidige stupa is 33 meter hoog. Uit de nissen zijn de Boeddhabeelden verdwenen. In Sarnath verbleven we in een Birmees klooster 'Dammachakkia Vihari'. Dit klooster was prima en viel in de smaak van de groep. Voor de maaltijden moesten we zelf zorgen. In de stad was er genoeg eetbaars te vinden.

Kusinara (= Kushinagar)

Boeddha, meer dan 80 jaar oud, ziek, wandelde tegen het einde van de moesson waarschijnlijk naar het Jetavana-klooster te Savatthi. Boeddha geraakte niet verder dan Kusinara. Hij stierf hier aan dysenterie en kolieken in 483 voor onze tijdrekening.

Parinibbana van Boeddha - ingaan in het Nirvana van Boeddha.

Deze plaats is een heel belangrijk oord voor de boeddhisten. Hier staan talrijke kloosters uit alle landen en van alle strekkingen.

Nu dan monniken, ik bezweer u
de eigenschappen van de persoonlijkheid
zijn onderworpen aan de wet van de vergankelijkheid.
Met ijver doe het heilzame.

Boeddha heeft steeds geweigerd een opvolger aan te duiden. De Leer is de toekomst en de leidraad voor de boeddhistische monniken en de leken: "In jezelf moet je je toevlucht nemen, er is geen andere toevlucht."

Xuan zang (629-645) die, de plaats Kusinara bezocht, zag de plaats verlaten en de tempel en Stupa in verval. In zijn geschriften beschrijft hij het beeld van de stervende Boeddha. Met de uittocht van het boeddhisme uit India in de twaalfde eeuw, viel Kusinara in de

vergetelheid. In 1861 ontdekten archeologen de plaats. De Nirvana tempel werd in 1956 opnieuw gebouwd als vervanging van de oude tempel. De bouwstijl is deze van een boeddhistische Vihara. Een Vihara werd gemaakt van bamboestammen in de vorm van een halve ton. De beide uiteinden van de stam werden naar de aarde gebogen en erin vast gestoken. Het geraamte wordt dan bedekt met matten en bladeren.

De monniken moesten van Boeddha rondzwerfen en de Leer verkondigen, hun natje en droogje van de mensen ontvangen. Bij de komst van de moessontijd, bouwden zij hutten, rechtstreeks op de aarde of op stenen platforms, en verbleven erin tot het einde van de moessonregens. Zij mochten geen sedentair leven leiden.

In de Nirvana tempel ligt het beeld van Boeddha als stervende. Het hoofd is naar het noorden gekeerd, het lichaam op de rechte zijde gestrekt, de voeten op elkaar, also ging Hij, Boeddha over naar de Verlossing en Bevrijding van elke terugkeer in welke vorm ook. Het beeld in zandsteen is 6,20 meter lang en werd gemaakt in de vijfde eeuw van onze tijdrekening. Gevonden in 1876 in de ruïnes van de tempel werd het beeld zorgvuldig gerestaureerd. Het vergulden van het beeld en de oranje zijden doek zijn een gift van Sri Lankese boeddhisten. De Nirvana Stupa bewaart de verzegelde asurne van Boeddha. De betonnen ommanteling uit de jaren 1950 beschermt de Mukutbandhan Stupa die werd gerestaureerd in 1927.

In het Mahayana boeddhisme, vanaf de zesde eeuw van onze tijdrekening, wordt de historische figuur Boeddha geleidelijk een metafysische realiteit, gewichtloos en één en al vergeestelijking. De figuur wordt vloeibaar, omdat ze geen waarneembare lichamelijke materie bevat.

Vorm is leegte, leegte is vorm.

In Kushinagar wandelen ik, Paulette, kamergenote, Lut en Chris door de stad. We stekken in zigzag de drukke hoofdstraat over om naar de stalletjes te kijken. De meeste verkopen kitsch voor de toeristen en curiosa voor de pelgrims. De stad is een druk bezocht pelgrimsoord vanwege de Nirvana Tempel en het gulden Boeddhabeeld. Een Birmese monnik wenkt ons en nodigt uit om thee te drinken. Hij is een knappe man met intelligente ogen en spreek goed Engels. Hij

spreekt over zijn leven in het Birmees klooster. Ze zijn met twee monniken die de tempel en het gastenverblijf openhouden en onderhouden. Hij spreekt over rituelen, onderwijs aan jongeren, de strenge discipline in het hoofdklooster.

Ik sta recht aan de muur. Vele toeristen kijken naar de bedekte Boeddha... gaan weg... de stilte. De man doet teken nabij te komen. Hij heft het zijden doek op en wijst naar de camera en knikt ja. Ik wens een briefje roepje te geven. Hij weigert. Ik mag fotograferen. We nemen groetend afscheid. Aan de poort

draai ik me om. We buigen voor elkaar. Ik ga heen. Peinzend.

We drinken thee uit een lemen conisch potje. Ik vraag het zijne als herinnering aan deze ontmoeting. Hij geeft me het potje met beide handen, ik neem het potje aan met beide handen en zeg: 'Namaste'. Hij is verwonderd dat we ons voor 17:30 in het hotel moeten melden, Francis wenst dat we voor donker binnen zijn. Hij begrijpt dat het gaat om de wegrits-praktijken in het donker. Met gevouwen handen groeten we elkaar: Namaste.

In de Voetsporen van de Boeddha zijn we aangekomen op de plaats van zijn Nirvana. Aan de reis van 1 500 km komt hiermee een einde.

Alena vervolgt vanuit Kushinagar haar verdere reis en verslaat de bezoeken aan Bihar, Patna (Pataliputta), Varanasi, Delhi en Agra. Op haar eigen-zinnige manier verwoordt ze de vele indrukken die ze opdoet bij de Sikhs en Hindoes die een blijvende invloed op haar denken nalaten... Heb je interesse in dat gedeelte? Binnenkort is haar volledig reisverslag met een hele reeks foto's via onze website te lezen: hou hem in de gaten...

Op 18 november 1995 arriveert ze in Brussel. Op 29 juni 2009 verlaat ze ons voor haar laatste reis... naar het Reine Land!

Jōdo-Shinshū na Shinran (deel 2)

Dit tweede artikel met uittreksels uit Jikoji-cahier nr 5 Jōdo-Shinshū na Shinran - Een historisch-kritisch overzicht gaat (in aansluiting op het artikel in de vorige Ekō) weer een stap terug in de tijd - naar de periode net na het overlijden van Shinran

De Jodo-Shinshu kort na Shinrans dood

Door het feit dat Shinran geen georganiseerde structuur had opgezet en dus geen autoritatieve institutie naliet, ontstond er na zijn dood in 1262 een grote verwarring onder de volgelingen van de Tariki-Nembutsu, hoofdzakelijk in de Kantō-streek.

Feit is evenwel dat Shinran reeds bij zijn leven wel moest vaststellen dat er aan zijn benadering van het Grote Mededogen diverse, vaak opportunistische interpretaties en misverstanden gekoppeld werden. In de brieven van zijn laatste jaren heeft Shinran zich hiertegen heftig verzet (zie b.v. *Mattoshō* 16, 19 en 20). Of dit met veel succes gepaard ging kan betwijfeld worden, vermits die afwijkende leerstellingen toch hun aantrekkingskracht bleven behouden, ook na Shinrans dood.

De belangrijkste (en ‘lastigste’) van die afwijkingen was het steeds opnieuw oprijzende antinomianisme van “het Toegelaten Kwaad”¹. Hierin werd niet enkel gesteld dat het bewust verrichten van onheilzame handelingen zonder invloed blijft op de werkzaamheid van Amida’s Geloofte-Kracht, maar dat het in feite heilzaam is zo veel mogelijk onheilzame (d.i. conventioneel afgekeurde) daden te verrichten. Deze visie werd door de Tendai-kloosters van Hiei-zan reeds aan Honen verweten. Ondanks diens verweer (*Memorie van de Zeven Artikels*) in 1204, heeft de vrees voor dergelijk antinomianisme zeker bijgedragen tot de veroordeling en de verbanning van Honen en zijn belangrijkste discipelen.

Een andere aanlokkelijke afwijking (blijkbaar die waartoe zelfs Shinrans zoon Zenran zich liet verleiden) was dat er *achter* de voor ‘gewone lieden’ verkondigde leer, een esoterische “middernachtelijke verkondiging” zou zijn, voorbehouden aan geïnitieerden. Het voorhouden van een ‘geheime’ leer is in de loop der eeuwen steeds

¹ In de meeste godsdiensten, ook in het Christendom, zijn dergelijke stromingen opgetreden.

overgekomen als een soort machtsverwijzing. Terwijl zijn vader in Kyoto verbleef, moet Zenran wel een aanzienlijke aanhang hiervoor gewonnen hebben, vermits ondanks maatregelen van de regering en afwijzingen door Shinran en diens navolgers, deze 'ketterij' nog in de 14de eeuw wordt vermeld.

Men kan begrip opbrengen voor de houding van de Kamakura-regering (de *Bakufu*), die zich zowel voor het handhaven van de openbare orde als van de zedelijke orde bevoegd voelde, die hiertegen optrad en maatregelen trof tegen de Nembutsu-aanhangers, die trouwens alle over éénzelfde kam geschoren werden.

Twee socio-religieuze verschijnselen hebben hiertoe bijgedragen:

(1) de volksdevotionele verering van meestal lokale godheden (*kami*) en die van de zovele boeddha's en bodhisattva's uit de Tendai- en Shingontradities. Deze vereringen en aanbiddingen gingen meestal gepaard met verkoop van talismans, voorspellingen van gunstige en ongunstige dagen, bezweringen e.d.m. die door Shinran streng als bijgeloof veroordeeld werden (KGSS, vi).

(2) het optreden van *yamabushi*, zwervende berg-asceten, nominaal verbonden aan Tendai of Shingon tempels, maar in de praktijk met een sterk sjamanistische inslag, waarbij niet gearzeld werd gebruik te maken van populistische angstgevoelens. Bij deze *yamabushi* blijken ook z.g. Nembutsu-aanhangers geweest te zijn, die met brio "het Toegelaten Kwaad" verkondigden en toepasten. Vaak werden ze in verband gebracht met de Reine-Landstroming van Ippen (1239-1289)².

Zowel het verkondigen van het antinomianisme als het optreden van de *yamabushi* hebben aanleiding gegeven tot herhaaldelijk verbieden van de Nembutsu.

Maar die doctrinale verwarring - en de bijkomende politieke moeilijkheden - was niet het enige probleem waarmee de jonge Jodo-Shinshu te worstelen had. Het gebrek aan een overkoepelende organisatie maakte soms het onderlinge contact en de consensus

² Over Ippen en zijn beweging, de Ji-shū, raadplege men D. Hirota (ed.), *No Abode - The Record of Ippen*, Kyoto 1986.

Ekō jaargang 38 nr 4 (of Ekō nr 147)

tussen de verschillende tempels en hun tempelpriesters zeer moeilijk. Het enige dat hun gemeenschappelijk was, dat was het graf van de ‘Stichter’.

Het is dan ook rondom dit graf dat de eerste organisatievorm ontstond dank zij Shinrans dochter Kakushin-ni (1224-1283). Toen zij, van haar eerste echtgenoot, een Otani, een landgoed erfde gelegen ten oosten van Kyoto (*Higashiyama*), liet zij daar de asse van haar vader herbegraven, richtte er een grafsteen op, plaatste daarbij een houten beeld en een schildering van Shinran. Deze *Otani-byōdō* werd spoedig het middelpunt van de huldiging die de volgelingen (*monto*) vanuit de verre provincies naar Kyoto samenbracht. Deze volgelingen bouwden boven het graf een klein zeshoekig prieel, dat later meerdere uitbreidingen kende.

Na allerlei juridische betwistingen tussen de twee zonen die Kakushin uit haar twee huwelijken had, werd uiteindelijk een compromis gesloten. Eigendom en beheer zowel van het grondstuk als van het gebouwtje erop werden toegewezen aan de *monto*'s, de gemeenschap van de volgelingen; maar wél met dien verstande dat het toezicht op het graf en de morele primauteit voor altijd bij Shinrans (lees: Kakushins) afstammelingen zouden berusten³.

Hoe dit in de praktijk vergaan is, is redelijk onduidelijk, want de beschikbare bronnen zijn vaak tegenstrijdig. De traditie aanvaardt immers dat Shinran de eerste “Hoofddabt” is, een titel waarop hij nooit aanspraak heeft gemaakt; maar over de tweede hoofddabt lopen de bronnen uiteen: is het Zenrans zoon Nyoshin (1239-1300 - zie afbeelding⁴), of is het Kakushins zoon Kakue? Deze laatste hypothese geniet geen (Japanse) voorkeur, want dat zou wijzen op een afstamming langs de vrouwelijke kant... Het dilemma wordt door Kakushins kleinzoon

³ Dit is nog steeds zo: het materiële beheer van Honganji berust bij een (theoretisch vanuit de basis verkozen) bestuur, terwijl de morele en spirituele autoriteit berust bij de 25ste generatie sedert Shinran, Monshu Kojun Ohtani.

⁴ De afbeeldingen van de Monshu vinden we bij www.pitaka.ch

Kakunyō, zoon van Kakue opgelost: hij (of zijn vader Kakue?) zou immers de Leeroverdracht rechtstreeks van Nyoshin ontvangen hebben.

Wat er ook van zij, het is duidelijk dat Kakunyō (1270-1351) een belangrijke rol gespeeld heeft in de vestiging van de Honganji-tempel. Men kan in hem immers de eerste efficiënte organisator van de Jodo-Shinshu zien. Niet alleen verwezenlijkt hij duidelijke afspraken met de *monto*, hij voert voor Shinrans graftempel de naam Honganji in en verkrijgt hiervoor een officiële erkenning als tempel. Bovendien poogt hij alle Jodo-Shinshu tempels onder zijn autoriteit te groeperen en te verzamelen rondom de Honganji als centrum.

Tannishō

Een duidelijke neerslag van de verwarringen op doctrinaal en op organisatorisch niveau krijgen we voorgeschoteld in *Tannishō* ("Het Betreuren van Afwijkingen"⁵), een werk toegeschreven aan Yuien-bō (?-1290), een tempelpriester uit het dorp Kawada in de Kantō-streek.

Zoals de auteur het zelf benadrukt, is de bedoeling ervan te wijzen op misverstanden en verdraaiingen en daarbij ter correctie beroep te doen op uitspraken van Shinran Shonin zelf, waarbij alle andere interpretaties dienen vermeden te worden. Opvallend is wel dat de stellingen en thema's die Yuien-bō aanhaalt - op enkele details na - de mening van Shinran in zijn laatste levensjaren nauwgezet weerspiegelen⁶.

Het eerste gedeelte van het boek onderlijnt de sterke punten van Shinrans onderricht. Het tweede deel van *Tannishō* gaat direct in op hetgeen de auteur aanvoelt als strijdig met Shinrans opvattingen en dat rondom hem ophef maakt.

Door het risico van beschuldiging van antinomianisme, dat bij een verkeerd, d.i. onvoorbereide lectuur van *Tannishō* zeker niet

⁵ Sh. A. Peel & K. Haemers, *Tannishō - Nederlandse vertaling*, De Simpele Weg, Antwerpen 1989. Zie ook *Commentaar op Tannishō, Jikōji-Cahier nr 2*, DSW, Antwerpen 1998.

⁶ Zoals ze aangetroffen worden in Shinrans laatste Japanse verhandelingen, die geschreven werden tussen 1255 en 1257.

onbestaande is, beëindigt Yuien-bō zijn werk met de waarschuwing: *De titel van deze uiteenzetting weze 'Optekening in Betreuring van de Afwijkingen'. Dit moet niet naar buiten getoond worden.*

Rennyō Shōnin, de 8ste boofdabt van Honganji, die in de 15de eeuw deze tekst bewonderde en kopieerde, voegde eraan toe: *Deze schriftuur is een belangrijke tekst in onze overlevering. Ze moet niet ondoordacht getoond worden aan mensen die het karmisch heilzame missen [om ze met vrucht te lezen].*

Kakunyō Shonin (1270-1351)

Zoals we hiervóór zagen, was Japan ten prooi aan burgeroorlogen die tussen 1320 en 1350 een hoogtepunt kenden. En dat na de twee dreigingen van Mongoolse invasie (1274 en 1281). Kyoto was een waar slagveld geworden en de grote tempels hadden, aanvankelijk om zich te verdedigen tegen geweldplegingen, maar spoedig ook om zelf tot agressie over te gaan, militaire en paramilitaire eenheden opgericht.

De Shin-gemeenschap beschikte niet over een overkoepelende organisatie. De meeste tempels die zich tot de leer van Shinran bekenden, stonden in los verband. Slechts geleidelijk aan begonnen ze zich, hoofdzakelijk in de Kantō-streek, te centreren rondom hoofdtempels. Buiten de Honganji, met het graf van de Stichter nog steeds als algemeen erkend bedevaartsoord, waren het vooral de door directe discipelen van Shinran opgerichte tempels, die zo'n aantrekkingskracht hadden en later als onafhankelijke entiteiten gingen functioneren. De belangrijkste onderverdelingen (*ha*) of obediënties waren Takada (Senjuji-tempel), Bukkōji en Kibe (Kinshokuji-tempel).

De eerste pogingen om deze versnippering tegen te gaan, kwamen van Kakunyō, zoon van Kakue, kleinzoon van Kakushin-ni en bijgevolg achterkleinzoon van Shinran.

Vanaf zijn jonge jaren ging hij bij diverse meesters in de leer. Hij begon zijn studies bij de Reine-Land-dichter en -leraar Chokai, vervolgens op Hieizan bij Choshu. Daarop trok hij naar Nara in de

Hosso-tempel waar hij vertrouwd geraakte met de filosofieën van Madhyamika en Yogacara. Vervolgens, nog een jongeling, luisterde hij met aandacht naar Nyoshin en Yuien-bō; om zijn kennis over de Reine-Landleer nog te verstevigen, ging hij zelfs studeren bij de Seizan-tak van de Jodo-shu, iets wat later niet zonder gevolg voor zijn denken zou blijven.

Met deze geestelijke bagage is het niet verwonderlijk dat men in Kakunyō het begin van de Jodo-Shinshu wetenschappelijkheid ziet. Daarvan getuigen ook zijn talrijke werken, waaronder:

- *Hoonkō-shiki* (1294)

zingt de lof van het boeddhisme en beschrijft de Drie Aspecten van Dankbaarheid: voor de Shinshu-leer, voor de harmonie tussen de Voortijdelijke Geloofte en de wezens, en voor de evolutie van de Jodo-Shinshu na Shinran.

- *Gōdenschō (Shinran-Shōnin-den'e)*

een verheerlijkende biografie van Shinran, waarvan vaak de historische waarde terecht in twijfel mag getrokken worden, want ze was bestemd om Shinrans leven exemplarisch en geheiligd te maken.

- *Shui-kotoku-den*

een biografie van Honen, waarbij aangetoond wordt dat Shinran de “Ware Leer” van Honen voortzet, en - accessorisch - dat Kakunyō de “Ware Leer” van Shinran voortzet.

- *Shūji-shō* (1326)

“Verhandeling over het Standvastig Vasthouden [aan het Vertrouwen]” (vertaald door D. T. Suzuki⁷); vier hoofdstukken citaten van Shinran, plus een tekst van Kakunyō zelf; inhoudelijk niet zonder gelijkenis met Tannishō.

Kakunyō's belangrijkste werk is onbetwistbaar

- *Kuqen-shō* (1331),

ter gelegenheid van 70ste verjaardag van Shinrans overlijden: “Verhandeling over de Mondelinge Overdracht”. Bedoeling is “woorden” van Shinran, zoals overgedragen door Nyoshin, Yuien-bō en zelfs Eshin-ni te bewaren en te bespreken. Duidelijk spreekt hierin

⁷ in *Collected Writings in Shin Buddhism*, Kyoto 1973.

Ekō jaargang 38 nr 4 (of Ekō nr 147)

Kakunyō's bekommernis als enige orthodoxe autoriteit erkend te worden door alle *ha*.

Na zijn aanstelling als *rusushoku* in opvolging van zijn vader Kakue, onderneemt hij meerdere reizen om de lering van Shinran te verkondigen. Toch moet hij voor de Kantō-volgelingen een "Verklaring in Twaalf Artikelen" ondertekenen, waarbij bepaald wordt dat de *rusushoku*'s er ten eeuwigden dage van afzien Otani als hun privé-eigendom te beschouwen.

In 1321 slaagt hij erin het gebouw op het grondstuk Otani officieel als tempel met de naam Honganji (Tempel van de Voortijdelijke Geloofte) te doen erkennen. Voortaan zal deze naam ook dienen voor de school (*Jōdo-Shinshū Honganji-ha*).

In zijn werken en zijn prediking toont hij zijn belangstelling voor en zijn bekendheid met het gehele boeddhisme; maar de Shinshu neemt erin een aparte plaats in als hoogtepunt van vreugde en dankbaarheid voor Amida, Shakyamuni én Shinran; deze drie 'personen' worden door Kakunyō a.h.w. tot één enkel 'beeld' versmolten. De grote hoop die in deze Tijd van de Verworden Leer aan de wezens aangeboden wordt, is immers dat Amida alle wezens zonder onderscheid omvat. Dit maakt de Jodo-Shinshu zo uniek.

Het onderricht van Kakunyō verschilt evenwel van Shinrans visie op ettelijke en niet onbelangrijke punten:

* Terwijl Shinran weigerde als leraar gezien te worden en geen speciale tempelstructuur voorzag, wenste Kakunyō

(1) Honganji op te werken tot het centrum voor alle volgelingen van Shinran, in het bijzonder de *ha* te brengen tot het erkennen van de hegemonie van Honganji.

(2) Daarbij zouden zijn persoon en zijn opvolgingsregeling de autoriteiten worden voor al wat onder Jodo-Shinshu huist. Hij ontwikkelt hiervoor een dubbele genealogische verantwoording:

- een *erfelijke* met Kakushin-ni → Kakue → Kakunyō
- en een *geestelijke* met Shinran → Nyoshin → Kakunyō.

Hij is in dit opzet slechts zeer gedeeltelijk geslaagd. Deze politiek zal evenwel met succes hernomen worden door Rennyō, de 8ste hoofdabt.

* Kakunyō verheerlijkt Shinran in die mate dat het blijkbaar wordt dat diens graf inderdaad het middelpunt van de Jodo-Shinshu is, waarrond zich dan de basis voor een organisatie kan leggen. Daarom verwijderde hij uit Shinrans biografie alle niet-prestigieuze elementen. Shinran wordt voorgesteld als een quasi-boeddha. Toch hoeft Kakunyō zich ervoor niet-boeddhistische ‘signalen’ (zoals wonderen en mirakels) op te nemen.

* Reeds Shinran ontmoette problemen in de verhouding tot de wereldlijke machten. In de troebele tijden van het begin van de 14de eeuw, werden zulke problemen nog nijpender. Ze zouden ten tijde van Rennyō en diens opvolgers een hoogtepunt kennen. Maar Kakunyō had voor die “wereldse Honganji” een instrument ontwikkeld dat - met vallen en opstaan... - de mogelijkheid geboden heeft dat de Honganji dergelijke, soms zeer dreigende gevaren (tot zelfs in de 20ste eeuw!) kon overleven. Hij ontwikkelde hiervoor de pragmatische theorie van *de dubbele waarheid*: de spirituele waarheid van Nembutsu, Shinjin, Hongan enz. werkzaam op het universele maar toch individuele vlak, en de wereldse waarheid, die, gericht op het collectieve welzijn, gehoorzaamheid aan wetten en overheden impliceert. Dit instrument is onder Rennyō tot volle ontplooiing gekomen en heeft meer dan eens de Honganji uit netelige situaties geholpen. Ook al kan men in sommige gevallen spreken van ethisch wel vervelende compromissen...

Zonkaku (1290-1373)

Zonkaku⁸ Kakunyō's oudste zoon, schreef het eerste volledige commentaar op KGSS, (*Rokuyō-shū*) een werk dat nog steeds hooggewaardeerd wordt. Studeerde eerst te Nara, dan op Hiei-zan. Later hielp hij zijn vader bij diens religieuze activiteiten.

Hij was het echter niet eens met de plannen en inzichten van Kakunyō

⁸ Zonkaku wordt als 4de patriarch vermeld in de Kibe-ha, een van de tien denominaties binnen de Japanse Reine Land scholen (bron: www.pitaka.ch).
Ekō jaargang 38 nr 4 (of Ekō nr 147)

(1) wat betreft de aanpak van de andere Shinshu *ha*,

(2) de afscheiding die Kakunyō invoerde tussen de overige Mahayana-bewegingen en Honganji. Zonkaku verweet zijn vader diens autoritarisme en zijn elitaire instelling t.o.v. de andere boeddhistische scholen. In 1322 werd hij door zijn vader onterfd; hij weigerde diverse aanbiedingen van andere ha's en bleef de Honganji trouw steunen, ook nadat zijn jongere broer rusushoku geworden was.⁹

Anjin ketsu jō-shō¹⁰

Dit werkje heeft een grote invloed uitgeoefend sedert Kakunyō. Blijkbaar was Shinran er niet mee bekend, want nergens geeft hij een verwijzing, zelfs geen zinspeling op de thema's die erin behandeld worden, in het bijzonder de *ki-hō-ittai*, de "Eenheid van Persoon en Leer". Bovendien zijn er, tussen Shinran en de auteur van dit boekje, markante verschillen bij het benaderen van enkele doctrine-punten.

Wie de auteur is, is niet geweten. Sommigen zien mogelijk Kakunyō (of Zonkaku) als auteur; anderen stellen dat het een werk is dat ideeën weerspiegelt eigen aan de Seizan-tak van de Jodo-shu.¹¹

Men mag aannemen dat anjin ketsu-jō-shō kan gedateerd worden ergens tussen Shinrans overlijden in 1262 en de publicatie van Kakunyō's Kudensho in 1331. Het is immers vanaf deze periode dat het een grote invloed is gaan uitoefenen. Een eeuw later liep Rennyō Shōnin ermee op: "*Ofschoon ik anjin ketsu-jō-shō gedurende wel 40 jaar gelezen heb, heeft het mij nooit verveeld... Het is een schriftuur waaruit men goud kan delven.*" Het is blijkbaar ook via Rennyō's aanzien dat het werkje zo tekenend is geworden voor de latere Jodo-Shinshu.

Welke "nieuwe" elementen heeft anjin ketsu-jō-shō zoal ingebracht?

⁹ Voor meer details aangaande de vroege geschiedenis van de Jodo-Shinshu raadplege men de artikelenreeks S. S. Kibe. Geschiedenis van het ontstaan van de verschillende Obediënties in het Shin-Boeddhisme, Ekō 41 t/m 45.

¹⁰ Voor de volledige tekst van *Anjin-ketsu-jō-shō*: De Simpele Weg, Jikoji-Cahier nr 1 (1998).

¹¹ Merkwaardig in dit verband is dat Kakunyō bij de Seizan gestudeerd heeft.

Eerste en belangrijkste is de daarnet vermelde *ki-hō-ittai*, de eenheid ('ittai') van persoon ('ki') en Dharma ('hō'), waarbij 'dharma' onmiskenbaar staat voor "Boeddha als Dharma-lichaam", d.i. de radicale niet-differentiatie.

Shinran heeft het steeds, ook in zijn latere werken, voorzichtig gehouden bij de algemene Mahayana-visie van "niet-tweeheid" (Skr. *advaya*, Ch. *mu-ni*), ook dàar waar hij het overstijgen van *tweeheid/niet-tweeheid* in overweging neemt. De auteur van anjin ketsu-jō-shō gaat een stap verder en presenteert niet langer de 'niet-tweeheid van Amida's Gemoed en het gemoed van de volgeling', maar wel de volkomen identiteit waarin 'ki' en 'hō' een absolute éénheid zijn.

Men kan veronderstellen dat deze stap een 'doortrekken' is van begrippen als *interpenetratie* en *totaliteit* in de zin van het Avatamsaka-denken, dan wanneer Shinrans visie merkbaar gebaseerd is op de Madhyamika en het Vierde Logische Tetralemma.

Een ander, zij het nog niet uitgesproken element, is de verschuiving van *shinjin*, het "Gemoed van Vertrouwen" naar *anjin*, "Het Gemoed van Vrede". Het betreft hier nog geen helemaal nieuw perspectief in de zin van een meer psychologische toestand van 'niet-onrust', zoals dat, een eeuw later, bij Rennyō wél het geval zal zijn. In anjin ketsu-jō-shō wijst het gebruik van 'anjin' echter reeds op een mogelijke semantische accentverschuiving, in de zin van het 'gevestigde gemoed' ('settled mind', zoals Rogers dat vertaalt).

Spijtig voor de duidelijkheid is daarbij dat heel wat moderne vertalingen zowel *shinjin* als *anjin* nogal onverschillig door 'Faith' weergeven, zodat er een zekere begripsverwarring ontstaat. Ofschoon beide termen tot eenzelfde begripssfeer behoren, zijn ze beslist geen synoniemen!

Shin: maar wat is "gemoed"?

Het is misschien *nu* weer adequaat ons opnieuw de vraag te stellen: wat dient men onder 'gemoed' te verstaan? In welke zin dient men 心 (*shin*) op te vatten wil men de verdere evolutie van dit *shin* naar Rennyō toe begrijpen?

Een vereenvoudigde benadering van het verschil tussen ‘gemoed’ = *citta* en ‘geest’ = *manas* bestaat erin de laatste term te beschouwen als passief, karmische gevolgen ondergaand, introverterend, in zichzelf een beeld vormend van de existentiële buitenwereld zoals die door de zintuiglijke functie doorgefilterd wordt; - dan wanneer we *citta* beschouwen als actief, volitioneel, instrumenteel, gericht op de ‘toekomstige’ existentiële wereld. Het is precies dit aspect, nl. dat van vorming van karmische impulsen, dat maakt dat *citta* als technische term in het boeddhisme zo belangrijk is. Het is immers noodzakelijkerwijze via *citta* dat de heilsweg loopt.

Het is dan ook in deze *actieve zin* dat we het begrip “Amida’s Gemoed” dienen op te vatten. Amida’s Gemoed is immers de Voortijdelijke Ander-Kracht Geloofte, de werkzaamheid van het Oneindige Mededogen van het Boeddhischchap.

Uiteraard heeft onze vertaling ‘gemoed’ geen sentimentele inhoud. Het gaat hier immers niet over *mijn/ons* voelen, ervaren, gewaarworden, denken, construeren. ‘Gemoed’ heeft immers overwegend de betekenis van het Skr. *citta*, Ch. *hsin* en blijft bijgevolg tegengesteld (of op zijn minst) anders georiënteerd dan Skr. *manas*, Ch. (*yi*) [意], zowel in de betekenis van ‘geest’ of ‘geestesfunctie’ (‘intellection, individuation’) als van de Yogacara-term als zevende aspect van bewustzijn dat de ik-denkvorming integreert.

Daarentegen heeft wat we als ‘gemoed’ vertalen, d.i. Skr. *citta/hridaya*, Ch. *hsin*, wél de connotatie van actieve mentaliteit, attitude, geestesoriëntatie, waarbij de wilshandeling doorslaggevend is.

In de term anjin zoals hij na Shinran wordt gebruikt, ligt deze connotatie van ‘resolutie’ krachtiger dan in *shinjin*.

Voor Shinran is het gemoed van ‘de mens van shinjin’ (*shinjin no hito*, Shōzōmatsu-wasan 33) een vrucht van Amida’s werkzaamheid in dat menselijke gemoed en bijgevolg dan ook ‘niet-verschillend van Amida’s gemoed’. Duidelijk dat hier *shin* verwijst naar een instelling, een attitude. Shinjin is dan de ‘instelling op vertrouwen’ als de natuurlijke werkzaamheid (*jinen-hōni*) van het Boeddhischchap.

Vanaf de tijd van Kakunyō zien we de term ‘anjin’ meer en meer gebruikt worden. Bij Shinran komt ‘anjin’ slechts driemaal voor (in KGSS) en dan nog uitsluitend in citaten (van Shan-tao). Na hem - en zeer waarschijnlijk onder impuls van het succes van anjin ketsu-jō-shō - komt de term steeds meer voor en wel als een synoniem of bijna-synoniem voor ‘shinjin’. Men kan bovendien duidelijk een verschuiving vaststellen van de connotatie ‘instelling’ naar de connotatie ‘resolutie’. Het wordt dan ook minder duidelijk of deze ‘faith’ (want zeer vaak - en m.i. ten onrechte - blijft ‘faith’ dienen als vertaling zowel voor ‘anjin’ als voor ‘shinjin’) echt nog gezien wordt als een resultaat van de werkzaamheid van de Voortijdelijke Geloofte, dan wel als een toestand van waaruit de volgeling zich een onvoorwaardelijke ‘aanvaarding van de existentiële werkelijkheid’ aanmeet en dan ook omzet in een bepaald handelingspatroon.

Voor anjin ketsu-jō-shō, zoals voor Kakunyō, Zonkaku en voorzeker Rennyō, resulteert deze verschuiving in de identiteit (*ittai* = één-zijn, dus niet meer Shinrans ‘niet-tweeheid’) van de instelling van de volgeling (*ki*) met de dynamiek van de Leer (*hō*): beide zijn elkaars spiegelbeeld. Vandaar wellicht dat de Rennyō-specialist Minor L. Rogers ‘anjin’ vertaalt als ‘settled mind’: het onwrikbare gemoed dat een beslissing genomen heeft. Waar b.v. Rennyō de volgelingen aanbeveelt “hun anjin te ontwikkelen”, rijst allicht de vraag op in hoeverre dit anjin nog écht Ander-Kracht is. Of gaat het hier om het paradox van ‘zelfkracht in Ander-Kracht’ waarover Shinran spreekt in Mattoshō 17?

Het is overigens bij Rennyō dat ‘anjin’ als technische term zijn volle ontplooiing heeft gekregen als vastbesloten wilsingreep zowel op het vlak van het spiritueel-individuele als op dat van het sociaal-politieke, iets wat Shinran volkomen vreemd was (en hem waarschijnlijk ook koud gelaten heeft...). In deze zin zet *anjin* zich duidelijk af tegen *shinjin*. De historische context van Rennyō was trouwens geheel verschillend van die van Shinran.

De feitelijke relatie *shinjin/anjin* blijft overigens een heet hangijzer bij interne Jodo-Shinshu controverses.

Rev. Ōchō-in (Shitoku) A. Peel, 1999 - (wordt vervolgd)

Fotografen

Zij wandelen traag door de stille straten
een blik naar rechts en naar links
op de oude stenen die tegen erosie
vechten en voor hun sierlijke façaden.

Zij richten bedachtzaam hun lens
naar de statige gevels met ronkende namen
leggen aandachtig de overleefde
gebleven stijl van de jeugd vast
met hun verborgen symbolen.

Soms komt ook een waakzame
hond in het vizier of een eerste
kus van een prille liefde
naast ontluikende magnolia's.

Tekst: Jörg Pyl - 26/08/2015

Foto: Jean Nicolai- 30/04/2015

Gelukkig zijn ... Middel? Doel? Of nog iets anders?

We willen allemaal gelukkig zijn. Maar wat als precies dat jagen op geluk ons ongelukkig maakt?

Vroeger wensten de mensen mekaar 'het gelukkig zijn' toe; vandaag is het iets waar steeds meer en meer mensen zelf op zoek naar zijn, naar streven. Er verschijnen nu meer zelfhulpboeken dan ooit. Het zijn echte bestsellers geworden, big business. Betekent dit dan ook dat 'geluk' werkelijk te koop is? Heb de waarheid niet in pacht, maar dit lijkt me hoogst onwaarschijnlijk.

Een eerste vraag is natuurlijk hoe je 'geluk' definieert. Heel wat mensen associëren geluk met het ervaren van *positieve gevoelens*. Vaak heeft dat te maken met de (al dan niet onmiddellijke) bevrediging van behoeften. Dit kan bijvoorbeeld een tas koffie in de ochtend zijn waarnaar je zo verlangt, eindelijk die laatste nieuwe gsm waar iedereen het over heeft, een bepaald kledingstuk dat in de etalage naar je knipoogde, ...

Je zou dit de 'hedonistische' visie op geluk kunnen noemen: genot is het hoogste goed. Je zou jezelf de vraag kunnen stellen of dit soort geluk nastreven wel zo'n nuttig doel is. Is het niet immoreel als geluk betekent dat je je behoefte bevredigt mogelijks ten koste van anderen?

Daarnaast is er de 'eudemonische' visie op geluk. Deze term werd door Aristoteles ontwikkeld als het einddoel van zijn deugdethiek. Het is een gevoel van gelukzaligheid dat je kunt bereiken door verstandig te kiezen hoe je handelt, gecombineerd met fysieke uitmuntendheid. Je hebt een doel dat voor jou zinvol is en daar werk je naartoe.

De eerste versie van geluk draait vaak rond navelstaren; de tweede kijkt veel meer naar de ander. We zijn immers niet gelukkig op onszelf, maar samen met én door anderen. Geluk heeft hier veel te maken met specifieke relaties die we met specifieke personen hebben. Bijvoorbeeld het geluk dat een ouder kan hebben als die z'n kinderen ziet spelen en beseft dat zij gelukkig zijn. Herkenbaar?

Het zal je niet verbazen, maar geluk en de mogelijkheid om gelukkig te zijn, zijn niet noodzakelijk eerlijk verdeeld. Studies tonen aan dat zogenaamd 'positief affect' sterk verbonden is met hoe extravert

iemand is. M.a.w. hoe neurotischer, hoe kleiner de kans op geluk. Als dat waar is, heb ik wel een probleem. ☹

Psychologen hebben de voorbije 10 jaar intensief gekeken naar de invloed van eudemonisch versus hedonistisch geluk op iemands fysieke en psychische gezondheid. Symptomen van depressie, paranoia en psychopathologie zijn in deze periode sterk toegenomen. Volgens onderzoekers van de San Diego State University heeft de nadruk op materialisme en status (hedonistisch geluk) daar zeker iets mee te maken.

Je kunt altijd meer dingen nastreven of hoger op de ladder willen klimmen, maar daar hou je m.i. een chronisch gevoel van 'niet genoeg' aan over. Vriendschap bijvoorbeeld bekijken we heel anders. We kunnen van onze vrienden genieten, maar denken doorgaans niet dat we onze vriendenkring voortdurend moeten uitbreiden. En dan heb ik het niet over Facebook-vrienden!

Opmerkelijk is een artikel van David Bennet, hoofd van het Alzheimer Disease Center in Chicago. Hij toonde aan dat mensen die geen duidelijk doel in het leven (meer) hebben, dubbel zo vaak geneigd zijn om alzheimer te ontwikkelen. Toch wel iets om over na te denken.

Wie gaat voor snel en hapklaar geluk op korte termijn zal uiteindelijk vooral gefrustreerd worden. Soms is het net die focus op geluk - dat altijd net buiten handbereik lijkt te liggen - die ons vaak ongelukkig maakt. We hebben het idee dat geluk iets is dat 'vanzelf' komt als we er maar voldoende op gericht zijn. Als we maar hard genoeg 'willen' dat we kankervrij zijn of promotie maken, dat dit ook wel zal gebeuren. Positief denken is prima, maar niet als het betekent dat we blind moeten zijn voor de problemen om ons heen. Soms staat de waarheid geluk in de weg.

De waarheid is dat we niet altijd gelukkig kunnen zijn in dit leven. Je suf studeren, om drie uur 's nachts opstaan voor een ziek kind, elk vrij moment bezig zijn met verbouwingswerken, ... geen mens die daar echt gelukkig van wordt. Maar dat geluksgevoel is er wel als we dat diploma halen, ons kind z'n eerste stapjes zet, we eindelijk in ons eigen huis kunnen trekken, ... Soms moet je 'investeren' voor later. Dat is niet altijd even aangenaam, maar geeft wel een gevoel van voldoening, van te proberen de beste versie van jezelf te zijn. De zaken

die echt van belang zijn, maken niet noodzakelijk gelukkig op de korte termijn.

En zijn het uiteindelijk niet net ervaringen die pijn doen die ons het meest kunnen leren, die ons doen groeien en ons leven diepgang kunnen geven?

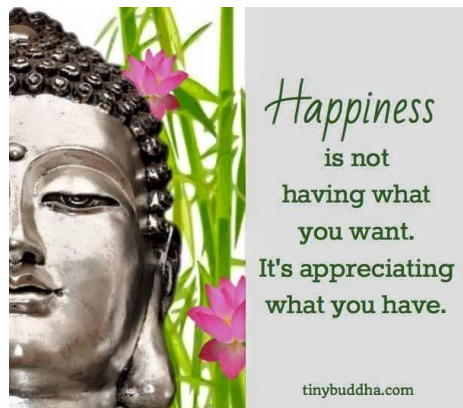
Volmaakt geluk is - misschien gelukkig maar - onbereikbaar. Als het haalbaar was, zouden we er ook onwetender, oppervlakkiger en egoïstischer door worden. Niet? Niemand is graag ongelukkig, maar het is wel een (noodzakelijk) deel van ons leven. Als we dat zouden aanvaarden, zouden we al een pak gelukkiger kunnen zijn.

Laat het duidelijk zijn: er is niets mis met gelukkig (willen) zijn. Gelukkige mensen zijn socialer en hebben meer energie. Het is wel belangrijk om te beseffen dat geluk niet altijd haalbaar is. En dat het beter geen doel op zich is. Besluiten vrijwilligerswerk te doen omdat het eudemonisch geluk stimuleert bijvoorbeeld, zal je niet gelukkiger maken, vrees ik. Je stapt er met de verkeerde bedoelingen in.

Geluk zit in mensen en niet in dingen. Investeren in relaties en projecten die jou voldoening geven, levert wellicht wel resultaat op. Beter is het om je te focussen op je doelen in plaats van op je geluk. Je kan beter genieten van de weg ernaar toe. Of zoals Nietzsche stelt: we kunnen alleen maar gelukkig worden als bijproduct van iets anders.

Veel geluk!

Katoku

Boekbespreking: *Iedereen weet* - Edel Maex

Deze bespreking van “Iedereen weet”¹² kampt met een belangrijke beperking. De auteur heeft een reeks werken op zijn naam, van boeddhisme, mindfulness, een serie werkboeken (rond mindfulness) tot zen-meditatie die ik nauwelijks heb geraadpleegd. Mijn inzicht in de groei van standpunten en ideeën in “Iedereen weet”, in een rijpingsproces dat er vanzelfsprekend was, is beperkt. “Iedereen weet” is een bundeling van voordrachten, altijd apart leesbaar maar gaandeweg met een steeds rodere draad doorheen.

Edel Maex is vanaf het begin duidelijk: hij heeft het niet zo met de term “spiritualiteit”. Bij uitbreiding zullen we verwante termen niet of nauwelijks tegenkomen. Gaandeweg werd me duidelijk waarom hij hier resoluut voor kiest.

“Iedereen weet” leest aangenaam maar vond ik geen “easy read” (geen lichte kost, dus). Maex schuwt waar mogelijk academisch taalgebruik, moeilijke woorden en uitdrukkingen, pronkt niet met literaire stijlfiguren. Zijn stijl is doordacht en bedachtzaam. In negentien relatief korte stukjes wordt veel aangeraakt. Op een vertrouwelijke manier. Hij doceert niet, neemt de lezer in vertrouwen, snijdt heel wat aan: het boeddhisme in India, China en Japan, de verhouding tussen religie en wetenschap, instructies voor meditatie, persoonlijke anekdotes, rake uitspraken van andere auteurs die aanzetten tot verder lezen. “Iedereen weet” leest vlot en is aan de dunne kant. Je zou het relatief snel uit kunnen hebben. Niet echt raadzaam, het boek vraagt om een aandachtige lezing (of minstens tweede lezing), en voelt aan als een verzamelpunt van verscheidene paden die Maex zelf bewandeld heeft. Over het boek hangt een *sense of urgency*.

Zijdelings, het is geen “inleiding in het boeddhisme”, er komen bekende boeddhistische termen en thema’s aan bod, en voor hen die daar in thuis zijn gaan die mogelijk vergezeld van verrassende opmerkingen en gedurfde vaststellingen. Een voorbeeld: de vier edele waarheden zoals menig westers boeddhist kent, was zeker geen “credo” ten tijde van de Boeddha. Diezelfde Boeddha was in eerste instantie meesterlijk in het herformuleren en recycleren van taal. Edel Maex doet alternatieve voorstellen van hoe sunyata anders vertaald kan worden dan “leegte”,

¹² Edel Maex, *Iedereen weet. Zen en religie in tijden van wetenschap*, Uitgeverij Lannoo, 2015, ISBN 978 940 14 2404 2.

en hoe de “overdracht van verdienste”, bekende formule in het mahayana-boeddhisme, anders gezien worden kan. Ook hoe we de twee waarheden geformuleerd door Nagarjuna, de conventionele en uiteindelijke waarheid, anders en eenvoudiger kunnen bekijken en beleven. Hij zet kanttekeningen bij het boeddhistische leraarschap en de zogenaamde “autorisatie” daartoe, meestal behoorlijk scherpe.

Niet specifiek gericht aan hen die het boeddhisme met etiket en vlag en wimpel uitdragen (of die intenties hebben), zal “Iedereen weet” die groep toch graag aan het denken zetten, soms op de vingers tikken. Maar vooral diegenen willen uitnodigen die aangetrokken zijn tot “iets”, en die het vertrouwen willen opbrengen dit op te zoeken buiten de vernauwing waarin ze doorgaans vastzitten (en allemaal zitten we in dat specifieke schuitje). “Ietsisme” is voor Edel Maex immers geen onzinnig of pejoratief begrip. Voor hem kan dit een religieus gevoel zijn. Hij stelt echter voor “religie” te zien als “een zinvermorzelingsysteem” in plaats van een zingevingsysteem. Wat sowieso bij meditatie komt kijken, daar trachten we onze onzekerheid binnen te stappen en onze zekerheid te laten varen.

Edel Maex wil vooral een meditatie met haar anker in het leven, geen praktijk die een voorbereiding placht te zijn op de dood. Aangrijpend is de terugblik op een patiënt op een geneeskundige dienst waar hij toen werkzaam was, die de laatste levensdagen beleeft als een middenweg, zonder bitterheid en zonder behoefte tot vastklampen. Wat voor iedereen beoefenbaar en toegankelijk is, nu direct, in dit eigenste leven.

De meditatie-instructie waar Edel Maex, na talloze andere instructies, altijd weer bij uitkomt draagt de typische retoriek van zen (zonder daarom een zen-instructie te zijn) en is rechttoe rechtaan. Die instructie is misschien wel het hart van het boek. Maex verklaart ze stap voor stap, met veel aandacht voor wat we mogen verwachten bij die stap in het onbekende, wat mediteren wel degelijk is. Vanaf dan speelt de “Hymne aan de Wijsheid voorbij alle wijsheid”, oftewel de “Hymne aan Prajnaparamita”, van Rahulabhadra zowat de gids doorheen het boek. Niet nadrukkelijk, eerder als kapstok voor verdere thema’s. De hymne is een personificatie in vrouwelijke, meer nog, moederlijke vorm van het begrip “Wijsheid voorbij alle wijsheid,” en wordt gezongen in de meditatiegroep van Maex. In het Nederlands.

Een meditatiegroep ziet Edel Maex als een “zijn-groep”, waarnaar mensen komen om wie ze zijn. Er moet niets bereikt worden. Het is

geen “doe-groep” waar gestreefd wordt naar een of andere vorm van realisatie.

In zijn visie verwijst religie vooral naar een menselijke activiteit, gericht naar en tussen mensen onderling en neemt taal deel aan die activiteit. Het zingen tot en aanroepen van Prajna-paramita, maar ook van Guanyin (personificatie van mededogen), binnen de groep betekent niet dat ze “iets hogers” oproept, is niet een bevestiging van het bestaan van Prajna-paramita of Guanyin. Maar een handeling die band tussen de leden versterkt en die inspireert. Religie dient zich dan ook te emanciperen van geloof.

Mindfulness, dat in dit boek zeer sporadisch ter sprake komt, ziet hij als een eigentijdse, moderne, manier om de wereld terug “heilig” te maken, zonder behulp van het bovennatuurlijke.

In “Iedereen weet” wordt niet gesproken over bewustzijnstoestanden, speciale waarnemingen, of spirituele en transcendentie ervaringen die mogelijk gepaard gaan met meditatie. De schrijver houdt die boot bewust af, beducht als hij is voor de mist, de mystificatie, die dergelijke termen bovenal oproept en mensen verdeelt in zogenaamde specialisten en de rest. Zeker indien de bevrijdende ervaring waarnaar mensen op zoek gaan in wezen heel simpel is, universeel, en als een “thuiskomen”. “Zeker, intense, lang aangehouden concentratie kan tot allerlei intense ervaringen leiden”, beaamt Maex en hij vervolgt: “als het dat is wat je zoekt”.

Wat hij, me dunkt, echt belangrijk vindt is hoe de ervaring in het-hier-en-nu te duiden en te omschrijven, met alle aspecten die het leven draaglijker maken en kunnen helen, zoals daar zijn de “milde open aandacht”, “weidse open ruimte”, “alles wat zich aanbiedt” om er maar enkele te noemen. Het vinden van nieuwe woorden voor het onuitsprekelijke acht hij zelfs levensnoodzakelijk, beseffend dat dit een heikele en paradoxale onderneming blijft.

Aan de oprechte bedoeling van de auteur religie en wetenschap te willen samenbrengen, twijfelde ik bij het lezen niet. Soms wel of hij voor die opdracht echt onpartijdig genoeg kon zijn, juist omwille van zijn enthousiasme voor wetenschap. Het verhaal van die wetenschap noemt hij “het meest betoverende ooit”, in reactie weliswaar op de aantijging over het vermeende nihilisme ervan. Echter, de opmerking die ik las dat hij beter de vraag stelt “hoe de betrekkelijk jonge empirische wetenschap beleefd of beoefend zou moeten m.b.v. eeuwenoude

religieuze en spirituele kennis”, vergeet ergens dat wetenschap pas recent ontvoegd is van religie en geloof, pas eigen instellingen en onderzoekers heeft die hun eigen ding kunnen doen. Samen met Edel Maex denk ik dan: laat wetenschap gewoon haar vrijheid.

Per slot van rekening, waar hij het betoog van biologen Richard Dawkins en Susan Blackmore overdreven vindt, haalt hij dat duidelijk aan. Toont als darwinist begrip voor Priscilla van de Galapagos-eilanden die het scheppingsverhaal toch betoverender vindt dan de evolutietheorie. Geeft aan het onderschrift “onbevleete ontvangenis” bij een Mariabeeld een verassende en ontroerende interpretatie.

Bij sommige uitspraken had ik wat meer uitleg gewenst. Onder meer bij het ontstaan van religie dat hij als een vorm van evolutionair voordeel ziet. Of het Semitisch verbod op beeldenverering waar we in het westen lang mee te maken zouden hebben gehad. Maar hierover stel ik mijn oordeel uit, ik moet immers het merendeel van zijn werk nog doornemen.

Deze zomer nam ik ook “Adieu à dieu” van Ullrich Libbrecht ter hand (toegegeven: niet van a tot z zoals “Iedereen weet”) bij wie ik zelf ooit nog college volgde. Ik kan niet zeggen dat het boek mij evenveel heeft aangegrepen als “Iedereen weet”. Nog steeds toont Libbrecht een voornamelijk intellectuele interesse voor het boeddhisme.

“Iedereen weet” van Edel Maex daarentegen is een open invitatie tot meditatie en verplicht voer voor hen die meditatie-sessies begeleiden. Voor mij is het tevens een boeddhistisch manifest, geschreven op een uitdagende en stimulerende, onboeddhistische en onorthodoxe manier. Dat zich met gemak in het debat mengt over het prille boeddhisme hier. En wie weet ook een terugkeer naar een oude liefde, meditatie.

Sven Vanderbiest - 30/08/2015

Ik geloof anders, mag het even?

Empathisch vermogen, mededogen, liefde en begrip voor mekaar en ethisch handelen hebben altijd bestaan, het maakte inherent deel uit van ons wezen. Geboorte, leven, dood, ..., spiritualiteit is alom aanwezig, je moet het alleen willen zien. In China omschrijft men dit als Tao, in Japan spreekt men over Oya-sama, in de vroegste geschiedenis sprak men over het 'Al'.

De vrije, onbevangen geest heeft zichzelf gevangen gezet, door zichzelf beperkingen op te leggen met geboden en verboden. Spiritualiteit behoort tot ons leven, het behoort er niet alleen toe, alle leven is spiritueel. Ooit waren mensen vrije mensen tot ze een meester zochten die boven hen stond, zichzelf zo reducerend tot slaven. We moeten geen goden zoeken of maken; we behoren zelf tot de schepping, we maken deel uit van god, als god tenminste "bestaan" betekent.

Mededogen is universeel: doe niet aan anderen wat je zelf niet wil overkomen, daar hoeft geen godsdienstetiket op geplakt. Laat ieder zijn pad zoeken op zijn manier en met een open geest. En als we dan toch zo een nood hebben aan godsdienst of een schepper: laat godsdienst dan bevrijdend zijn en niet beperkend, niet voor zichzelf, ook niet voor anderen. Respect voor je eigen overtuiging kan je pas krijgen als je respect opbrengt voor andermans mening, zo ook op religieus of spiritueel vlak.

Godsdienstverdwazing is van alle plaatsen en alle tijden. Kijk maar naar de middeleeuwen, de kruistochten, de Katharen, naar heksen en andere verbrandingen... Kijk actueel maar naar het midden oosten waar verdwaasde idealisten uit naam van hun god hele volkeren, culturen en andersdenkenden trachten weg te vagen... Hebben we dat al eens niet gehad in de tweede wereldoorlog? Hun god heet niet God, Allah, Christus of hoe dan ook, hun god heet intolerantie!

Boven de ingang van de tempel van Apollo in Delphi (het orakel van Delphi) hing het opschrift "Gnothi seauton" (ken uzelve). Misschien is dat al een goed begin om een spiritueel pad, welke dat ook moge zijn, mee aan te vangen.

Shaku Kajo - 27/07/2015

南無阿彌陀佛 Nieuws uit de sangha

- ❁ **Cursussen** op zaterdag (van 10 tot 12:30 uur):
 - C7 - Het Baha'i Geloof (26/09/2015 - Marc Vanrusselt, Bavo Van Eesbeek)
 - B2 - Amida's Geloofte - Grote Reine Land Sutra (03/10/2015 - Heidi Verwimp)
 - C3 - Zen Tangle-workshop 2 (17/10/2015 - Francine Huygen)
 - C6 - Theosofie (24/10/2015 - Johan Lozano)
 - A8 - Loslaten (05 en 12/12/2015 - Lut Van Schoors).

❁ Onze Zen-collega **Rogel Dias** zal vanaf woensdag 07 of 14/10/2015 wekelijks op woensdag **zen-meditatie** geven in onze tempel, gebaseerd op Maha Karuna Chan. Zie: rogeldias.wix.com/zeninantwerpen .

❁ Wens je op de hoogte te blijven via de maandelijkse nieuwsbrief en/of het elektronische Ekō magazine?
Schrijf je in via: <http://eepurl.com/bbbkGr>

❁ Op zondag 13/09/2015 nemen we deel aan het jaarlijkse Feest van het Boeddhisme bij onze Tibetaanse collega's in Hoi (Instituut Yeunten Ling

Rooster der bijeenkomsten – herfst 2015

Iedere dinsdag van de week komen we samen in de tempel:

20.00 u.: iedereen is welkom voor het **dharma-gesprek**

19.30 u.: indien je interesse hebt, kan je ook deelnemen aan de **ceremonie**

Het **dharma-gesprek om 20 uur** handelt over een thema uit een van de 3 groepen onderwerpen die ook de basis vormen van de driedeling binnen onze bibliotheek:

A (algemeen boeddhisme), **B** (Jōdo-Shinshū) of **C** (raakpunten).

De eerste drie dinsdagen van iedere maand besteden we aan een onderwerp uit een van de drie groepen;
de 4de dinsdag: Gastspreker en/of Vragen & antwoorden,
en de 5de dinsdag: Evaluatie: Hoe kunnen we verder op het pad?

Hierbij trachten we de leer te *hertalen* naar de realiteit van hier en nu, en voorzien we voldoende ruimte voor inbreng van de deelnemers.

Voel je dus welkom!

	thema tijdens de eerste drie dinsdagen van de maand
sep	C - Raakpunten
okt	A - algemeen thema uit de boeddhistische leer
nov	B - thema uit Jōdo-Shinshū (<i>basisteksten, chantings, ceremonie</i>)
dec	C - Raakpunten
4de	<i>Gast spreker en/of Vragen & antwoorden</i>
5de	<i>Evaluatie: Hoe kunnen we verder op het pad?</i>

- di 08/09 20 u. C6 - Vrede in jou brengt vrede in de wereld II
- do 10/09 19.30 **meditatie-sessie** o.l.v. Sven
- za 12/09 10-18 deelname aan **Berchem Bruist**, cultuurmarkt
- zo 13/09 10-18 deelname aan jaarlijks **Feest van het Boeddhisme**, Huy
- di 15/09 20 u. C6 - Vrede in jou brengt vrede in de wereld III
- zo 20/09 10 u. **Ō-Higan** - Herfstdevotieperiode (19-25/09)
7de herdenkingsdienst van Rev. Ocho-in (Shitoku) A. Peel
- zo 20/09 12.30 hapje voor deelnemers
- zo 20/09 14 u. **sangha-meeting** ivm **missie/visie & website**
- di 22/09 20 u. Gast spreker en/of Vragen & antwoorden
- za 26/09 10 u. *cursus* C7 - **Het Baha'i geloof**
- di 29/09 20 u. Evaluatie: Hoe kunnen we verder op het pad?
- za 03/10 10 u. *cursus* B2 - **Amida's Gelofte - Grote Reine Land Sutra**
- di 06/10 20 u. A2 - Structuur van een sutra uit het Pali Canon
o.a. a.h.v. A2 - Cātumā Sutta (uit Majjhima Nikāya, 67)
- wo 07/10 19.30 **zen-meditatie** in jikōji o.l.v. Rogel
- do 08/10 19.30 **meditatie-sessie** o.l.v. Sven
- di 13/10 20 u. A2 - Structuur van een sutra uit het Pali Canon II
- do 15/10 20 u. **info-avond** 2 i.v.m. tempel jikoji & activiteiten vzw
- za 17/10 10 u. *workshop* C3 - **Zen Tangles, deel 2**
- di 20/10 20 u. A2 - Structuur van een sutra uit het Pali Canon III
- za 24/10 10 u. *cursus* C6 - **Theosofie**
- di 27/10 20 u. Gast spreker en/of Vragen & antwoorden

- di 03/11 20 u. B1 - Jodo-Shinshu na Shinran - Shinboeddhisme
 di 10/11 20 u. B1 - Jodo-Shinshu na Shinran - Shinboeddhisme II
 do 12/11 19.30 meditatie-sessie o.l.v. Sven
 za 14/11 10 u. *workshop jikōji in de toekomst*
 zo 15/11 10 u. **Hō-on-kō** - 'Feest van dankbaarheid' voor Shinran Shōnin en de gedachtenis van zijn overlijden (+ 16/01/1263)
 di 17/11 20 u. B1 - Jodo-Shinshu na Shinran - Shinboeddhisme III
 di 24/11 20 u. Gastspreker en/of Vragen & antwoorden
 za 28/11 10 u. *werkgroep website jikōji*
 di 01/12 20 u. C6 - Samen sta je sterker: Tips om je groep tot een netwerk om te vormen
 vr- 04/12- deelname aan **Hōonkō-Seminar** (Eko-Haus, Düsseldorf)
 zo 06/12 spreker (Engels): Toshikazu Arai - **The Nembutsu**
 za 05/12 10 u. *cursus A8 - Loslaten - 1/2*
 zo 06/12 10 u. **Jōdo-E** - Bodhi-dag - Gedachtenis van Gautama's Verlichting (08/12) - Feest van het Reine Land / 38ste herdenking opening Jōdo-Shinshū-schrijn (06/12/1977) / 32ste herdenking oprichting vzw Centrum voor Shin-Boeddhisme (15/12/1983)
 di 08/12 20 u. C6 - Samen sta je sterker II
 do 10/12 19.30 **meditatie-sessie** o.l.v. Sven
 za 12/12 10 u. *cursus A8 - Loslaten - 2/2*

Tijdens de **ceremonie (dinsdag om 19:30 uur, zondag om 10 uur)** wordt volgende hymne gereciteerd:

	sep	okt	nov	dec
<i>Shoshinge</i>	20 (zo.)		15 (zo.)	06, 27 (zo.)
Sambutsuge	01, 29	06	03	01, 29
Juseige	08	13	10	08
Amidakyo	15	20	17	15
Junirai	22	27	24	22
Kisamboge				

In principe is er eveneens iedere zaterdag tussen 13 en 18 uur permanentie in de tempel – een seintje vooraf geeft je zekerheid... Wees welkom voor een babbel, een vraag en/of een antwoord!

JIKŌJI

慈光寺

Tempel van het Licht van Mededogen
Centrum voor Shin-Boeddhisme vzw

Pretoriastraat 68 - B-2600 Antwerpen (Belgium)
tel. +32 (0)475 62 78 36
www.jikoji.com ✉ info@jikoji.com

Verantwoordelijk uitgever
Rev. Daijō Fons Martens

ISSN 1370-0243 - *Overname toegelaten mits
bronvermelding en bewijsexemplaar*

*Onze tempel bevindt zich in Zurenborg...
Een levendige wijk met prachtige huizen!*
foto: Jean Nicolai, Hogeschool PXL

Werkten mee aan dit nummer
Alena Wenes, Jean Nicolai, Jörg Pyl, Marc
Horemans, Rob Van Gelder, Shitoku A. Peel,
Sven Vanderbiest

Drukkerij Copymatic - 2600 Berchem